

TOPLUMSAL DEĞİŞME VE DEĞİŞEN SANAT EĞİTİMİ *

Prof.Dr. İnci SAN**

1. Evrim İçinde Sanat Eğitimi Politikaları

Bir toplumsal kurum olarak okul, bir toplumsal bilim ve düzence olarak eğitim nasıl toplumdaki bilimsel, sosyolojik, teknolojik, kültürel ve siyasal değişmelerle değişime uğruyorsa, sanat eğitimi ve aynı değişimleri gösterir. Avrupa'da tarihsel gelişim içinde sanat eğitimi değişik ve ayrımlı ereklere yönelmiş, çeşitli işlevsel ve ideolojik leitmotifler sanat eğitimine egemen olmuştur. Birbiriyle oldukça karmaşık bir biçimde düğümlenen bu işlev, erek ve ideolojiler arasından birtakım leitmotiflerin saptanabilmesi olanaklıdır. Bunların çoğunun kimi zaman evrensel anlamlar ve uzantılar taşıdıkları da anımsanmalıdır. Kısaca bu leitmotifleri şöylece özetleyebiliriz.

1) Dünya piyasasına daha nitelikli ve zevkli eşya sürebilme amacına dayalı, ulusal ekonomik leitmotif (Morris);

2) Endüstriyel kullanım eşyasının kitlesel fabrikasyondaki zevksizliğine karşı çıkararak, kentleşme olayına karşı gelerek, toplum yaşamının tümel olarak niteliğini yükseltmeyi, bireylerin zevkini eğitmeyi, dolayısıyla daha zevkli ve daha mutlu bir yaşamı amaçlayan leitmotif;

* 30.3.1992'de Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesinin 10. Kuruluş Yıldönümü dolayısıyla düzenlenen "Toplumsal Değişmeler ve Eğitim" Konulu Bilimsel Toplantıda sunulmuştur.

** Prof. Dr. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi

3) Kültürel değişmeleri karamsarlıkla izleyen, büyük kent yaşamı, işçi hareketi, teknolojik gelişmeler gibi çağın getirdiği birtakım olgulardan uzaklaşmaya çalışan romantik ve usdışı leitmotif (içinde zaman zaman şövenist ve ırkçı eğilimler de yer almıştı); 4) Irksal güzellik ölçütlerine ve yüksek (!) sanata değer veren ırkçı leitmotif; 5) Halk sanatı ile sanat eğitimini birleştirmeyi öngören leitmotif; 6) Gelişen endüstrinin doğayı, çevreyi ve bu arada mimari mirası bozup yıkmaktan kaçınmadığı gerçeğine karşı olan görüş ve kentleşme, hızlı teknolojik gelişme, elektrikleşme, trafik yoğunluğunun artması gibi olgular karşısında doğaya özlem leitmotifi; 7) Savaş zamanlarında ülke savunmasına yönelik leitmotif (savaş propagandası); 8) Masum süslemeler ve doğalcı formlarla uğraşak apolitik kılma leitmotifi; 9) Halk için sanat leitmotifi (sanat denen “yüksek” ve “nitelikli” olguyu halkın ayağına götürmek kaygısı altında yatan politik düşünceler); 10) Gene kültürden yana karamsar olan ve yaşamı düzenleme kaygıları taşıyan, aynı zamanda dinsel, ahlâksal ve tinsel boyutları olan müzsel eğitim leitmotifi;* 11) Evrensel olarak etkili olan “çocuktan yana, çocuktan çıkararak ve çocuk için” diye tanımlanabilecek leitmotif; 12) Bauhaus öğretilerinin (başlıca Klee, Kandinsky ve Itten gibi sanatçı–eğitimcilerin başlattığı) görsel yoğrumsal düşünme biçimini geliştirici leitmotif ki çağın soyut resim ve soyut sanatıyla bağdaşan ve plastik alanın grameri olarak nitelenen öğeler üzerinde durarak, içeriği bir yana bırakan ve biçimciliğe önem veren görüşleri getirmiştir; 13) Sanat ile politikayı bağdaştırmayı öngören, ideolojilerin irdelenip çözümlenebilmesine yönelik demokratik sol ve emansipasyoncu leitmotif. Tüm bu leitmotiflere evrensel anlamda gestalt ruhbilimci, sağaltımcı, yaratıcılık kuramlarına ilişkin görüş ve eğilimleri ve kitle ileşitim araçlarına yönelik eleştirel didaktik yönsemeleri de katmak gerekir. **

Bir başka açıdan bakarsak, sanat eğitimi kimi zaman saray mensuplarının soylu çevrelerinde bir boş zaman uğraşısı, kimi zaman bur-

* Musa'lara dayalı sanat eğitimi görüşü

** Daha geniş bilgi için bkz., İnci San: Sanat Eğitimi Kuramları, Tan Yayınları, Ankara 1983

juva kesiminde felsefe ve estetik kavramı içinde ele alınan bir olgu, kimi zaman küçük burjuvanın teknik ve mesleki eğitimi içinde düşünölen el sanatları düzeyinde ele alınmıştır.

Bu çeşitli görüş, eğilim ve kuramlar incelenirken değişik zamanlarda sanat olgusunun da değişik anlamlarda anlaşıldığı, bütün zamanlar ve dizgeye tüm katılanlar için geçerli, değişmeyen bir sanat kavramının düşünölemeyeceğı de ortaya çıkmaktadır. Sanat kavramı, sürekli olarak **yeniden** üzerinde düşünölecek ve sanat olayına uzaktan yakından her katılanın kuşkusuz yeniden kuracağı bir kavramdır.

Böylesine değişken olan sanat kavramı, kuşkusuz sanat eğitiminin ve sanat eğitbiliminin de değişkenliğine yol açar. Ancak, çok genelde, tüm sanat eğitimi anlayışlarını ikiye indirger ve birine, bireyin eğitimini, yetişmesini ön plâna alan “sanat yoluyla eğitim”, diğerine de sanatın daha iyi anlaşılıp sanat hakkında bilgilenmenin ön plâna alındığı “Sanat için eğitim” desek de, bu iki karşı karşıya gibi duran anlayışın da tarihsel gelişiminde, kavram açısından değişkenlikler olmuştur.

“Eğitim ağırlıklı sanat eğitimi” anlayışında duygusalca yaklaşımın dozu arttıkça sanat eğitbilimi açısından bir çeşit romantizme düşöldüğü göröölür. Bir bakıma sanata ve sanatsallığa en yakın gibi görölenen bu tutum, sanat eğitimi açısından, doğaçtan ve kendiliğinden yaratmaya önem vererek, özellikle çocuğı kendi haline bırakarak, çocuğı sanatçıyla bir tutarak, çoğı kez sanatsal süreçten çok ortaya çıkan sonucu önemseyerek ve dolayısıyla dersteki her tür karışmayı (müdahale) ortadan kaldırıp bir yöntemsizliğe dek vararak, aslında sanat için bir eğitimi değil, sanat yoluyla, özellikle çocuğun, özgür ifade kazanması, ruh sağlığı açısından boşalması, uyumlu bir kişilik geliştirmesi gibi **eğitsel işlev ve görevleri** ön plâna almıştır. Ayrıca, seçkinci, zaman zaman antidemokratik tutumuyla, soyluluğı, kimi zaman ulusallığı gözetmiş, çoğı kez bilim ve teknolojiye karşı çıkışı ile de söylemsel (diskursör), düşünme’den tümöyle kaçınarak ussal temelleden uzaklaşmıştır.

Sanat ağırlıklı sanat eğitimi ise genellikle usdışı yönelmelerden ve görüsel (praesentativ), düşünme'den kaçınmaya çalışarak, sanat derslerini bilimsel bir temele oturtmak istemiştir. Çağdaş sanat ise artık eskiden olduğu gibi özellikle Batı uygarlığındaki dinsel anlamda ya da doğa betimlemelerindeki bildirişim taşıma işlevini yitirmişti. Böyle olunca da insanla dolaysız bir iletişime girmiştir. Bir çok sanat eğitimcisinin bugün birleştikleri nokta, çağdaş bir sanat eğitiminin, eski geleneksel sanat eğitimine göre daha sınırlı bir işlevi olduğu, bu işlevin de endüstrileşmiş ya da endüstrileşmekte olan bir çağda. bireyleri **sanat ve toplum arasındaki toplumsal sürece** hazırlamak olduğu görüşüdür.

Çocukların yaşamlarında canlı deneyim ve gerçekliklerin bir parçası olarak günümüz sanatı, çoğunlukla, yüksek nitelikte, temiz, saf görüntülerde olmasa da çevreyi biçimlendirmekte, ayrıca oldukça bozulmuş biçimlerde kullanım eşyasına, reklâmlara, ev, apartman yapımına, endüstriyel tasarımlara-çizimlere de sığarmakta, dolayısıyla yaşamımızı etkilemektedir. Özellikle çocuklarımız çevrelerini dolduran karmaşık, uyumsuz bir kitlesel sanat gerçekliği ile karşı karşıyadırlar. O zaman sanat eğitiminin, günümüzdeki çoğulcu sanatı, anlamı ve toplumdaki işlevi bakımından gözönüne alarak, çocuk, ergen ve yetişkinde doğru bir sanat anlayışı yerleşmesini sağlaması gereklidir. Sanat ile iletişim kurabilmek bakımından kesinlikle gerekli bilgilerin, plânlı sanatsal etkinlikler, yöntemli biçimde yürütülecek görsel yögrumsal çözümlenmelerle iletilmesi zorunludur. **Toplum ile sanat arasındaki** iletişim bozukluğu, çağdaş sanat hakkında bilgi vererek, kılıgısal ve uygulamalı çalışmalar ile, sanat ürününü değerlendirme programlarıyla ve ancak bu sanatla ilişki kurularak ortadan kaldırılabılır.

Kitle iletişim araçlarının içerik ve biçim yönünden eleştirme ve değerlendirilmesi de sanat eğitiminin alanına giredursun, kitle iletişim araçları kendileri de böyle bir sanat eğitimi hareketine katılmalıdırlar.

Şu halde özetle şöyle diyebiliriz. Çağımız ussallaştırmaya yönelmiş, bilimsellik ve teknolojiye önem veren bir çağdır. Bunu yadsımanın ya da bundan kaçmanın bir anlamı yoktur. Dolayısıyla sanat eğitimi de, çocuğu, ergeni, genci ve yetişkiniyle, karşısına aldığı çağdaş bireyleri, çağının yabancıları durumuna getirmeden, çağının gereği bilimsellik ve yöntemlerle, sanat hakkında yoğun bilgiler vererek tümel yaşamındaki sanat gerçekliklerine geniş bir kapsam ve kaplam içinde uzamlı (extansiv) biçimde yönelmelidir. Biçimlendirme sorunlarıyla ilgili olarak tümel anlamda, tüm çevre ile birlikte, konut sorunundan nüfus planlamasına ve çevre sağlığına dek, bir sorumluluk duygusunun yerleştirilmesine çalışmalıdır. Endüstrileşme ve teknolojik gelişmeye girdiğimiz, elektronikleşmenin hızlandığı, kitle iletişim araçlarının kullanımının yoğunlaştığı, kentleşme dolayısıyla hava kirliliği, trafik yoğunluğu gibi oluşumların tam içinde olduğumuz bu yıllarda artak sanat eğitimcisi de sanat eğitimini de bu olgulara yabancı kalmaz (nasıl ki sanat da kalmamaktadır) ve görsel işitsel tüm alanlarla ilgilenip, özellikle çocuk ve ergeni bir bilinçlendirme sürecine katmak onun da görevi olmaktadır.

Sanat eğitimi için bilimsellik, ussallık, çağdaşlık demek, çevre korunması, mimari mirasın korunması, geleneksel biçim ve içeriklerin bakım ve korunması gibi boyutları taşırken, bunları en bilimsel yöntemlerle yapmak, fakat aynı zamanda gelenekselin aşılıp yeni ve iyi şeylerin, yeni sanatsal biçimlerin, yeni düşünülerin yaratılmasına da olanak hazırlamak demektir.

Aynı zamanda sanat eğitimi tümel bir sanat eğitimi, tüm güzel sanatlar dallarını (yazın, şiir, tiyatro, dans, müzik gibi) kapsayan bir eğitim olarak da anlaşılabilir. Bu tıpkı müzsel eğitim anlayışına uygun olarak ve kültürel bir eleştiri olmak üzere ülkemiz için yerindedir. Çünkü günümüzde örgün eğitim dizgesinin ve okul ve üniversitelere giriş sınavlarının giderek fen alanlarına ve söylemsel düşünme biçimlerine tanıdığı ağırlık gözönünde tutulacak olursa, ayrıca kitlesel sanat ve

kültürünün ve pek de sanatsal olduğunu söylenemeyecek medya kültürünün baskısı karşısında gerekli bir eğitim biçimidir.

2. Günümüzde Sanat Eğitiminde yeni Yaklaşımlar

Günümüz sanat eğitimi anlayışlarında, ilk bölümdeki leitmotiflerden bir bölününü sürdürdüğünü (çevre bilinci, tarih bilinci, sorumluluk, vd.) söyleyebiliriz.

Ancak demokratikleşen ya da bu yolda olan toplumlarda saptanan kimi öğrenim amaçları biraz daha değişiktir ya da en azından daha değişik slogan ve kavramlarla anlatılmaktadır. Eleştirel çözümleyici yaklaşım, kriz durumlarına alıştırma ve onların üstesinden gelebilme, direnme gücü, zevk alabilme, iletişime açıklık, öngörü kazanma, imgelem ve düşlem gücü, duyumların kültürlendirilmesi, etkileşim yetisini kazanma (öğrencilerin birbirleriyle ve toplum içinde nasıl bilgilenme ve bildirişim sağlayacakları, nasıl düşünce alış verişinde bulunacaklarının kazandırılması), düşünmeyi başkalarına bırakmamayı öğrenme ve **yaratıcılık**, oldukça yeni ya da en azından içerikleri yenilenmiş kavramlardır.

Ayrıca artık;

yalnız ve soyutlanmış tek başına

(birey) öğrenci

yerine

grup çalışması ve sosyal etkileşim;

yarışma (rekabet)

yerine

birbirinden öğrenme ve yardımlaşma

üretilmiş olan üzerinde düşünme (reflexion) ya da kuru bilgilenme

yerine

gerçekliklerle etkince hesaplaşma ve gerçeklikleri sorgulama;

model ve ölçütlere (normlara)
uyuma

yerine

düşüncel planda ve deği-
şik malzemeler hakkında
kendine özgü ifade yolları
bulmak

geçerli olmaya başlamıştır.

Sanat eğitimiyle ilgili tüm çalışmaların genelde yöneldiği asal amaçlardan biri de daha iyi bir geleceğin tasarlanması, **umut üretme**, tasarlananların görselleştirilmesi, seslendirilmesi, dramatize edilmesi, bedenle, devinimle ifade edilmesi, yazılması ve canlandırılmasıdır.

Belki de en iyi biçimde yeniden “estetik eğitim” olarak adlandırmamız gereken yeni sanat eğitimi anlayışında, kökleri eskilerde olan ama gündeme çağdaşlaşmış biçimlerle gelen yeni yazma biçimleri, toplu yazınsal yaratmalar; çağdaş dans; yaratıcı drama, yeni müzik ve söz gelimi eğitim müziğinde Orff müzik araçlarının kullanımı; müze eğitim ve disiplinlerarası yaklaşımla yürütölen **proje çalışmaları** yer almaktadır.

Okulun kapalı bir kutu gibi görölmeyip, çevreye, dışı açılan bir kurum olabilmesi için de uğraş verilmektedir ve bildiğimiz kadarıyla Batıda bunu en iyi başaranlar sanat eğitimcileri olmaktadır. Yukarda sözü geçen proje çalışmalarına bir örnek olmak üzere Almanya’daki bir uygulamayı örnek alalım:

3. Bir Temeleğitim Okulunda “Barış” konusu:

1981–82 öğretim yılında Berlin’in Zehlendorf semtindeki bir Temeleğitim Okulu, sanat eğitimi derslerinde tema olarak “Barış”konusunu

seçmiş, bir proje çalışması gibi yürütülen dersler bütünü 2 aylık bir süre için programlanmıştır.*

Hemen tüm sınıfların katıldığı bu geniş kapsamlı programda, 1. ve 4. sınıfların teması, "Gündelik Yaşamda Barış ve Huzur–Ailede ve Arkadaşlar Arasında Barış"; 5. ve 6. sınıflar için ise "Barış Hareketleri; 2. Dünya Savaşı Deneyimleri; Üçüncü Bir Dünya Savaşından Korku" idi.

Alt sınıflar daha çok görsel plastik malzeme ile konularını canlandıracaklardı; 5. ve 6. sınıflar da aynı iletişim yolundan araç olarak yararlanacaklardı. Derslerde işlenen konulardan bazılarını şöyle özetlemek olanaklıdır:

Üçüncü sınıflarda, metin ve resimlerden yararlanılarak işlenen "Kızılderiiler ve Yokedilişleri" konusu, özellikle zayıfın çökertilmesi ve topraklarının işgali konusu yöresinde odaklanmış, barışçıl çözümler için kurgulanan drama çalışmasında maskeler hazırlanmış, sınıfça kızılderi çorbası pişirilmiş, barış piposu hazırlanmıştır. (Malzemeden yararlanma–yaratıcı drama).

Dördüncü sınıflarda, gündelik yaşama ilişkin resim ve fotoğraflar, çizgi romanlar ve başka metinlerden parçalar derlenmiş; "arkadaşlarla, ana babalar ve kardeşlerle yaşanan anlaşmazlıklar ve bunların çözümü" üzerinde oyun, drama ve görsel iletişimle ilgili çalışmalar yapılmıştır.

Beşinci sınıflardan birkaçında, Hitler dönemiyle ilgili olarak kaleme alınmış çocuk kitaplarından örnekler üzerinde durulmuş ("Damals war es, Friedrich" ya da "Als Hitler das rosa Kaninchen stahl" gibi), öğrencilerin yazdıkları ve resimledikleri metinlerle bu örneklere yorumlar getirilmiştir. Bu

* Otfried SCHOLZ: "Krieg und Frieden in der Kunstpaedagogik–Aufgaben und Möglichkeiten Heute", Internationales Symposium Berlin 1985, in: Hdk–Materialien 87, 3; Berlin 1987, s. 169–179

alışmalar sonucunda bir duvar gazetesi ortaya ıkmiş ve ortak konu başlığı olarak gazetede “nasyonal sosyalizm döneminde gündelik yaşam” başlığı kullanılmıştır. Yanıt aranan başlıca sorular da şunlar olmuşur: “O dönemde çocuklar ve aileleri nasıl yaşıyorlardı?”, “ O zamanlar çocuklar hangi oyunları oynuyorlardı?” (Toplu yazma alışmaları).

Bir başka beşinci sınıfta savaş ve silahlanmayla ilgili kolaj çalışmaları yapılıp, savaş ve silahlara ilişkin imgelerin üstleri çaprazlanmış, yasak im'leriyle kapatılmış, çalışmaların tümünden bir duvar resmi oluşturulmuştur. Aynı sınıf, Berlin kentindeki savaşla ilgili anıt, heykel, şehitlik gibi yerlere bir gezi ve velilerle bir söyleşi–tartışma toplantısı düzenlenmiştir. (Görsel iletişimin çeşitli boyutları + toplumsal etkileşim)

Altınca sınıflar, barış ile ilgili olarak toplayıp derledikleri tüm şiirleri fotoğraflarla canlandırma çalışması yapmışlardır. (Belge alışmaları – fotoğraf ve kolaj alışmaları).

Tüm bu çalışmalar sırasında, pek çok sınıfın katılımıyla çok büyük boyutta “Tüm Dünyadan ocuklar” adlı bir pano hazırlanmış ve bir Barış Yemeği dznlenmiştir.

alışmalar, veliler ve öğretmenlerin de katıldıkları bir şenlikle son bulmuştur.

Disiplinlerarası olduğu açıkça görülen bu canlı ve yaratıcı etkinliklerde sorgulama, çözümleme, yargılama, bilgilendirme, yeniden düzenleme, estetikleştirme, yeniyi ve geleceği tasarlama boyutları yanısıra, iletişim, etkileşim ve toplumsallaşmanın yer alışı yeni sanat eğitimi anlayışını sergilemektedir.

Bu yolla çocuklar, yalnız bilgilendirme yoluyla asla kalıcı olamayacak bir öğrenmeyi, deneyimleri ve yaşantıları ile kazanmaktadırlar. Bu örnekte

belki de en önemli amaç ise, “barış” durumunun yalnızca “savaş olmaması” durumu olmayıp, daha pek çok başka durum ve olguları içermesi gerektiği bilincinin uyandırılmasıdır.* Sonuçta, anlamlı bir demokrasi eğitimi, benzer konuların aynı yollarla ve sıklıkla işlenmesiyle varılabileceğini söylemek olanaklıdır.

(Bir öykü şöyledir: Bir kasabada şeker üretilmektedir, ancak üretilen şeker öylesine fazla olmuş ki, taşmaya başlamış, tüm sokakları kaplamış, evlere girmeye başlamış. Sonra yağmurlar gelmiş, her yer yıkanmış, sorun çözülmüştür.)

Toprak kavramıyla ilgili olarak sorulan sorular ve alınan yanıtlardan birkaç örnek de şöyledir:

1. Toprak olmasa Neler Olmazdı? (4 yaş grubu)

- . Ağaç olmazdı, çiçekler açmazdı.
- . Yol yapamazdık, çimenleri koyamazdık.
- . Ağaçlar bi de çiçekler açmazdı.
- . Araba olmazdı, araba yolu olmazdı.
- . Çocuk olmazdı, kağıt olmazdı.

2. Toprak Ne İşe Yarar? (4 yaş grubu)

- . Ağaçları büyütmek için
- . Sopalar gömülüp, ağaç olması için, çiçeklerin açması, yılanların çıkması için.
- . Tohumları koymaya.
- . İnsanlar ölünce toprağın altına girer.
- . Yerlerde kuruması için

3. Topraktan Neler Yapabiliriz? (6 yaş grubu)

- . Heykel

* Söz gelimi savaş kahramanlarıyla değil, savaş kurbanları ile empati kurulmasına çalışması.

- . Sürahi (çömlekten)
- . Deniz kenarında kumla ev yapılır.
- . İnşaat yapılır.
- . Toprakten şekiller çıkarılır.
- . Toprak kolleksiyonu yapılır. Tuğladan evin bazı yerlerini yaparız.

4. Toprak Hava Alır mı? Nasıl? (6 yaş grubu)

- . Dışarda oldukları için hava alırlar.
- . Hava alır. Rüzgarlı günlerde hava toprağın altına gelir ve böylece hava almış olur.
- . Hava alır, ama havalı toprak çöker.
- . Toprak hava alır. Havasını da havadan alır.
- . Toprak hava almaz, topraklar canlı değildir.
- . Toprak hava alır, çünkü sularız.

5. Toprak olmasaydı Neler Olurdu? (6 yaş grubu)

- . Çukurlar olurdu, kök olmazdı. Yeryüzünde doğa olmazdı.
- . Dünya pis olurdu. İnsanlar dünyadan patır kütür uzaya düşerlerdi.. Sandalyeler olmazdı.
- . Kuru üzüm yiyemezdik. arılar da çiçekler olmadığı için olmazdı.
- . Köstebekler olmazdı.
- . Dünya içine sönerdi.

Böylece sorular açarak, çocukları düşündürterek, düşündüklerini yaratıcı drama yoluyla canlandırıp öykülendirerek, çocuğun bilişsel ve duyuşsal alanlarının, yaratıcılığının, etkinliğinin, özgürce üretmenin verdiği zevk ve coşkunun geliştiği açıktır. Türkiye açısından okuldaki öğrenme'yi yaşamla birleştirebilen, öğrencilerin kendilerini bir durum'a sokarak onu kendi deneyimleriyle yaşadıkları bir öğrenme'ye dönüştüren yaratıcı drama yöntemlerinin önemi de ayrıca vurgulanmalıdır.

4. Sonsöz

Köktenci biçimde alınmamak koşuluyla ister sanat için eğitim anlayışı ile, ister sanat yoluyla eğitim anlayışıyla olsun, sözsöz, sessel, devinimsel, görsel ve dramatik alanlarda üretken kılınacak çocuk ve ergen için en son erek, yaşamı en son ve en yeni verileriyle anlayabilmek, yani yaşama hazırlıktır. Sanat eğitiminin, gelişimsel ve antropolojik psikolojiyle, sanatla, eğitimle ve diğer sosyo-kültürel olgularla aynı ağırlıkta bağlantılar kurması gerekir. Çocuğun ve ergenin toplumdaki değişmelere koşut olarak değişen durumlarının ve toplumun yetismekte olanlardan istem ve beklentilerinin izlenmesi gerektiği gibi, toplumdaki kültürel, siyasal, teknolojik, bilimsel değişmelere uygun olarak sanat eğitiminin de erekleri sürekli olarak gözden geçirilmelidir.

Günümüz sanat eğitimi anlayışının gerek tam anlamıyla bir disiplinlerarası alan olarak, gerekse ne yalnızca eğitimi ne de yalnızca sanatı merkeze almayıp, sorunlara çok daha kapsamsal açıdan yaklaşmasıyla, giderek bir kültürlendirme, bilinçlendirme ve bu süreçler içinde ya da bu süreçlerden sonra kendini gerçekten ifade edebilmeyi kazandıran bir yola yöneldiğini vurgulamak gerekir.